

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

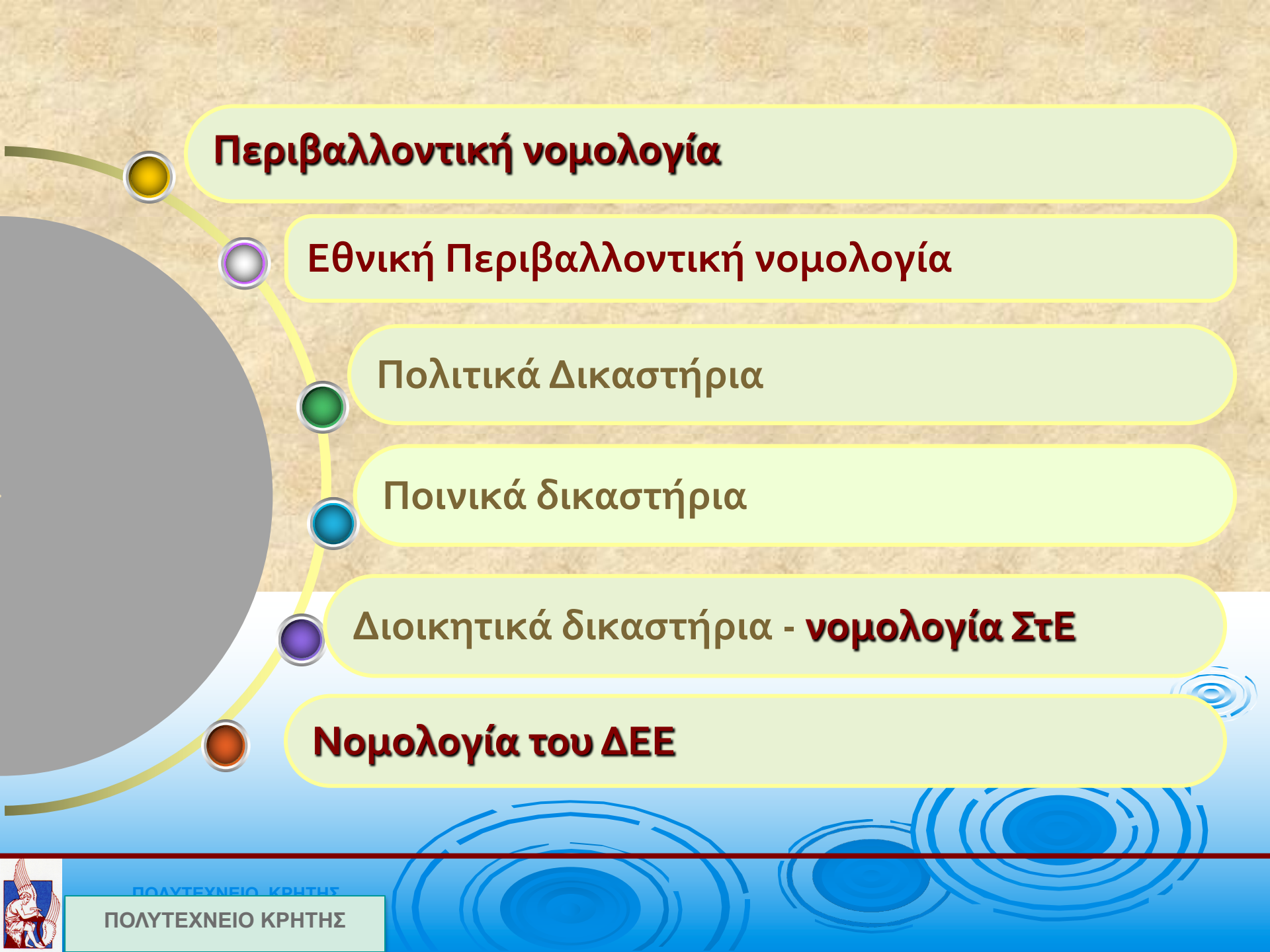

Ευπραξία (Αίθρα) ΜΑΡΙΑ
Καθηγήτρια Περιβαλλοντικού Δικαίου
Σχολή Χημικών Μηχανικών & Μηχανικών Περιβάλλοντος
Πολυτεχνείου Κρήτης

➤ **Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ
(ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΗΣ)
ΣΤΗΝ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

Περιβαλλοντική νομολογία

Εθνική Περιβαλλοντική νομολογία

Πολιτικά Δικαστήρια

Ποινικά δικαστήρια

Διοικητικά δικαστήρια - **νομολογία ΣτΕ**

Νομολογία του ΔΕΕ

➤ Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

➤ Πολιτικά Δικαστήρια

➤ Ποινικά Δικαστήρια

➤ Διοικητικά Δικαστήρια

➤ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

- Πλούσια νομολογία μέσω της ενεργοποίησης διατάξεων του Αστικού Κώδικα για την προστασία της προσωπικότητας (άρθρο 57 Α.Κ.)
- Στην έννοια του δικαιώματος επί της προσωπικότητας περιλαμβάνονται όλα τα άϋλα αγαθά, το οποία είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με το πρόσωπο και ανήκουν σ' αυτό, όπως είναι και η κοινωνική ατομικότητα του ανθρώπου, αλλά και η δυνατότητα απόλαυσης των περιβαλλοντικών αγαθών τα οποία συνιστούν τόσο προϋπόθεση ζωής, όσο και στοιχεία για την εξασφάλιση ποιότητας ζωής (ΑΠ 718/2001)

- Κατά το άρθρ. 57 ΑΚ, όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει το δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και νο μην επαναληφθεί στο μέλλον. Με τη διάταξη αυτή προστατεύεται η προσωπικότητα και κατ' επέκταση η αξία του ανθρώπου ως ατομικό δικαίωμα κατοχυρωμένο από το άρθρ. 2 § 1 του Συντάγματος (ΑΠ 1735/2009), αποτελεί δε η προσωπικότητα πλέγμα αγαθών που συνθέτουν την υπόσταση του προσώπου και είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα μαζί του.
- Τα αγαθά αυτά αποτελούν εκδηλώσεις-εκφάνσεις του ενιαίου δικαιώματος επί της προσωπικότητας, η δε προσβολή της προσωπικότητας σε σχέση με οποιοδήποτε από τις εκδηλώσεις αυτές συνιστά προσβολή της συνολικής έννοιας της προσωπικότητας

- Στην έννοια του δικαιώματος επί της προσωπικότητας περιλαμβάνονται όλα τα άϋλα αγαθά, τα οποία είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με το πρόσωπο και ανήκουν σε αυτό, όπως είναι η κοινωνική ατομικότητα του ανθρώπου αλλά και η δυνατότητα απόλαυσης των περιβαλλοντικών αγαθών, τα οποία συνιστούν τόσο προϋπόθεση ζωής, όσο και στοιχεία για την εξασφάλιση της ποιότητας ζωής.

- **Συνεπώς, το δικαίωμα χρήσης των κοινόχρηστων πραγμάτων, που πολλά από αυτά συμπίπτουν και με περιβαλλοντικά αγαθά, αποτελεί αυτοτελή εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας, όπως προσδιορίζεται από τη διάταξη του άρθρου 57 ΑΚ**
- **Το δικαίωμα επί της προσωπικότητας προσδιορίζεται εννοιολογικά και με τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 2 & 5, και 24 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος (ΑΠ 718/2001)**

- Η συμπεριφορά με την οποία διαταράσσεται από τρίτους στοιχείο περιβαλλοντικό κατά τέτοιο τρόπο, ώστε είτε να αλλοιώνεται ή να καταργείται η κοινή ωφέλεια που πηγάζει από τη χρήση του συγκεκριμένου πράγματος, είτε να καθίσταται αδύνατη η χρήση του στοιχείου αυτού, **συνιστά παράνομη προσβολή** κατά τις διατάξεις των άρθρων 57, 59 του ΑΚ, όπως αυτές εμπλουτίζονται από το άρθρο 24 του Συντάγματος (ΑΠ 718/2001)

- **Επομένως, το δικαίωμα του ανθρώπου στη χρήση και την απόλαυση της ωφέλειας του ζωτικού χώρου του αποτελεί την ιδιωτικού δικαίου έκφανση της κατοχύρωσης από το άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, του κοινωνικού δικαιώματος στο περιβάλλον, που τριτενεργεί στις ιδιωτικές έννομες σχέσεις μέσω των διατάξεων των άρθρων 57 και 967 επ. ΑΚ**
- **Η με οποιοδήποτε τρόπο προσβολή στοιχείου ζωτικού χώρου του ανθρώπου (ακτινοβολία, ρύπανση της ατμόσφαιρας κ.ά.) συνιστά προσβολή θεμελιώδους συνταγματικού του δικαιώματος, δηλ. της αξίας του προσώπου (Εφ. Αιγαίου 93/2020)**

- Η αξίωση που απορρέει από την προσβολή του πιο πάνω δικαιώματος συνίσταται, εκτός των άλλων, στην άρση της τελευταίας **και την παράλειψή της στο μέλλον**, εφόσον υπάρχει βάσιμη απειλή επικείμενης προσβολής (προληπτική αξίωση για παράλειψη). Για την άσκηση των παραπάνω αξιώσεων νομιμοποιείται ο χρήστης του συγκεκριμένου πράγματος ή το πρόσωπο (ως προς τα σωματικά ή ψυχικά αγαθά) που υπέστη την προσβολή, ο οποίος **θα πρέπει να βρίσκεται σε ορισμένη τοπική σχέση με το αντίστοιχο περιβαλλοντικό αγαθό** (ΜονΠρ Κορίνθου 346/2018)

➤ Ενδεικτικές αποφάσεις:

- Μον. Πρωτ. Βόλου (1097/229/1989)
Μον. Πρωτ. Ναυπλίου (163/91)

Ρύπανση θάλασσας

- Μον. Πρωτ. Ιωαννίνων (471/96)

Λίμνη Ιωαννίνων

- Μον. Πρωτ. Μεσολογγίου (134/97)

Υγρότοπος Μεσολογγίου

➤ Μον. Πρωτ. Σύρου (438/2001 & 676/2003)

Πυλώνες υψηλής τάσης

➤ Μον. Πρωτ. Πάτρας (1558/1998 & 182/2001)

Μον. Πρωτ. Θεσ/νίκης (4598/2003, 4531/2004,
5239/2004, 9069/2005,
19938/2006)

Μον. Πρωτ. Ηρακλείου (802/2003)

Μον. Πρωτ. Λάρισας (3867/2005)

Κεραίες κινητής τηλεφωνίας

Μον. Πρωτ. Κω contra (455/2017)

Μον. Πρωτ. Κορίνθου (346/2018)

Εφετ. Αιγαίου contra (93/2020)

Κεραίες κινητής τηλεφωνίας

➤ Μον. Πρωτ. Ρόδου (60/2002)

Η αστική προστασία του φυσικού τοπίου

➤ Μον. Πρωτ. Βόλου (2786/2008)

Προστασία της θαλάσσιας ζώνης λιμένος

➤ ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Η σχετική νομολογία αφορά **εφαρμογή ειδικών ποινικών διατάξεων** για επί μέρους ζητήματα (π.χ. εμπρησμοί, παράνομες εκχερσώσεις, παράνομη υλοτομία, θαλάσσια ρύπανση κ.α.) ή **γενικών ποινικών διατάξεων** για την προστασία του περιβάλλοντος (π.χ. άρθρο 28 Ν. 1650/1986)

➤ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Η Νομολογία του ΣτΕ είναι ιδιαίτερα πλούσια **μετά το 1992 και την ίδρυση του Ε΄ Τμήματος** με αρμοδιότητα αποκλειστικά στις περιβαλλοντικές ακυρωτικές διαφορές

- Οι πιο χαρακτηριστικές αποφάσεις :
- ΣτΕ 50/1993 (**υπόθεση Πάπιγκο**)
- ΣτΕ 304/1993 (**υπόθεση ιχθυοτροφεία**)
- ΣτΕ 89/1993 (**Ζώνες προστασίας Πεντέλης**)
- ΣτΕ 1035/1993 (**Περιφερειακή λεωφόρος Υμηττού**)

- ΣτΕ 2435/1993 (λατομεία Ασπροπύργου)
- ΣτΕ 2759/1994, 3478/2000 Ολομ, 1688/2005 Ολομ., 3053/2009 Ολομ. με προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ, 26/2014 Ολομ. (εκτροπή Αχελώου)
- ΣτΕ 2731/1997 (Φαιά Αρκτος Πίνδου)
- ΣτΕ 2805/1997 (Ηλεκτροδότηση Κυκλάδων)
- ΣτΕ 2818/1997 (Δασολόγιο)

- ΣτΕ 772/1998 (Μεταλλεία Παρνασσού)
- ΣτΕ 2502/1999 (Οδικό δίκτυο)
- ΣτΕ 613/2002 αλλά και 549/2015 (Μεταλλεία χρυσού Χαλκιδικής)
- ΣτΕ 1318/2001 (Εθνικό Πάρκο Σχοινιά)
- ΣτΕ 1319-20/2001 (περίφραξη δάσους)
- ΣτΕ 1468/2004 (βιομηχανίες στο Ν. Αττικής)
- ΣτΕ 2569/2004 (αιολικά πάρκα Λακωνίας)
- ΣτΕ 903/2005 (ιστορικοί τόποι)

- ΣτΕ 974/2005 (άλλσος Ν. Φιλαδέλφειας)
- ΣτΕ 1100/2005 (ταπητουργεία Ν. Ιωνίας)
- ΣτΕ 1264/2005 (κεραίες κινητής τηλεφωνίας)
- ΣτΕ 1657/2005 (υδροηλεκτρικά έργα σε περιοχή Natura 2000)
- ΣτΕ 2066/2005 (παραχώρηση δάσους και χιονοδρομικό κέντρο)
- ΣτΕ 2547/2005 (βιολογικός καθαρισμός σε περιοχή Natura 2000)

- ΣτΕ 2601/2005 (Caretta-Caretta)
- ΣτΕ 2956/2005 (υπόγειος χώρος στάθμευσης σε πλατεία με ιερό ναό)
- ΣτΕ 4446/2005 (Υψηλή τάση σε αισθητικό δάσος)
- ΣτΕ 2231/2006 (περιβάλλον χώρος μνημείου)
- ΣτΕ 2656/2007 (βιολογικός καθαρισμός χωρίς απαίτηση προηγούμενου ευρύτερου σχεδιασμού)

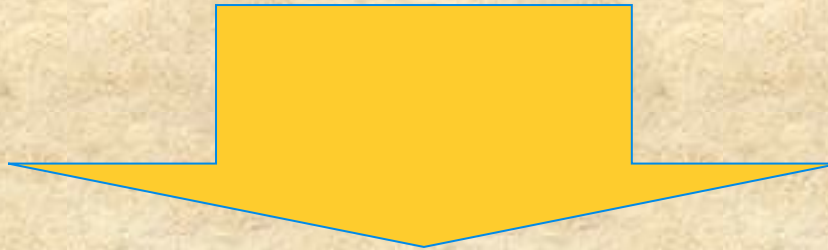

- ΣτΕ 3920/2010 Ολομ. (Κάβο Σίδερο)
- ΣτΕ 2499/2012 (Αναδασωτές – ΑΠΕ)
- ΣτΕ 976/2015 (Ασωπός-παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας)
- ΣτΕ 3012/2015 (Α/Γ σε αναδασωτέα έκταση και ΚΑΖ)
- ΣτΕ 3943/2015 (Ασωπός-παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας)
- ΣτΕ 1705/2017 (ΕΣΧΑΣΕ Κάβο Σίδερο)
- ΣτΕ 557/2018 (ΕΣΧΑΔΑ Αστέρας Βουλιαγμένης)
- ΣτΕ 558/2020 (υδραυλικά έργα υφαλμήρυσης)
- ΣτΕ 164/2022 (επέκταση ΓΠΣ, παραβίαση αρχής φέρουσας ικανότητας)

➤ Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΕΕ

- Αποφάσεις που εκδόθηκαν με τη διαδικασία «Επιτροπή κατά Κράτους Μέλους» (πρώην αρ. 169, μετέπειτα 226 ΣυνθΕΚ και νυν 258 ΣυνθΛΕΕ) για παραβάσεις των Κ-Μ)
- Αποφάσεις που εκδόθηκαν με τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής (πρώην αρ. 177, μετέπειτα 234 ΣυνθΕΚ και νυν 267 ΣυνθΛΕΕ)

➤ Αποφάσεις που εκδόθηκαν με τη διαδικασία «Επιτροπή κατά Κράτους Μέλους» (πρώην αρ. 169, μετέπειτα 226 ΣυνθΕΚ και νυν 258 ΣυνθΛΕΕ) για παραβάσεις των Κ-Μ, που αφορούσαν :

- ❖ Α) Είτε τη **μη εναρμόνιση**, είτε την **ατελή εναρμόνιση**, καθώς και
- ❖ Β) Τη **μη πλήρη και αποτελεσματική εφαρμογή** του δικαίου της ΕΕ από τα Κ-Μ
- ❖ **ΣΗΜΕΙΩΣΗ** : οι αποφάσεις της κατηγορίας αυτής είναι οι **περισσότερες** σε αριθμό.

- Η περίπτωση της μη πλήρους και αποτελεσματικής εφαρμογής
- Ενδεικτικά :
- Υποθέσεις Κουρουπητός Ι και ΙΙ
- (C-45/91 Επιτροπή κατά Ελλάδας, απόφαση 7-4-1992) και
- (C-387/97 Επιτροπή κατά Ελλάδας, απόφαση 4-7-2000)

- **Αποφάσεις που εκδόθηκαν με τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής** (πρώην αρ. 177, μετέπειτα 234 ΣυνθΕΚ και νυν 267 ΣυνθΛΕΕ)
- **Εξαιρετικό ενδιαφέρον - ερμηνεία διατάξεων ενωσιακού δικαίου**
- **Σκοπός :** η ομοιόμορφη εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου

- Ιστορικά - ενδεικτικές υποθέσεις
- 1. Υπόθεση 240/83, **ADBHU**, Απόφαση της 7-2-1985
Απόφαση-σταθμός Απόφαση-Οδηγός
Ελευθερία του εμπορίου V προστασία του περιβάλλοντος

Στόχος γενικού συμφέροντος στον οποίο αποβλέπει η Κοινότητα είναι η προστασία του περιβάλλοντος.

➤ 2. Υποθέσεις **Mirepoix** (C-54/85, 13-3-1986) **Heijn** (C-94/83, 19-9-1984), **Nijman** (C-125/1988, 7-11-1986) **Bellon** (C-42/90, 13-12-1990) **Tribunale amministrativo regionale per la Puglia** (C-2/10, 21-7-2011)

➤ Δυνατότητα των Κ-Μ να θεσπίζουν αυστηρότερες διατάξεις από τις αντίστοιχες ενωσιακές

- 3. Υπόθεση C-435/97 **αεροδρόμιο Bolzano**, απόφαση της 16-9-1999
- Εξαιρέσεις Οδηγίας ΕΠΕ των έργων εθνικής άμυνας – ερμηνεία του όρου)
- 4. Υπόθεση C-379/98 **PreussenElektra**, απόφαση της 13-3-2001
- Ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ – συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη

- 5. Υπόθεση C-487/14 **SC Total Waste Recycling SRL**, απόφαση της 26-11-2015
- Με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι **η μεταφορά αποβλήτων** σε χώρα διελεύσεως από μεθοριακό σημείο διελεύσεως διαφορετικό από το αναγραφόμενο στο έγγραφο κοινοποιήσεως, για την οποία οι αρμόδιες αρχές έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους, αποτελεί ουσιώδη μεταβολή στις λεπτομέρειες ή/και τους όρους μεταφοράς κατά την έννοια της σχετικής διατάξεως του κανονισμού 1013/2006 για τις μεταφορές αποβλήτων. Οπότε, **η μη ενημέρωση των αρμοδίων αρχών για τη μεταβολή αυτή** συνεπάγεται τον χαρακτηρισμό της μεταβολής ως παράνομης, λόγω της πραγματοποιήσεώς της «με τρόπο που δεν προσδιορίζεται ουσιαστικά στα έγγραφα κοινοποίησης ή μεταφοράς», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 35, στοιχείο δ', του εν λόγω κανονισμού.

- 6. Υπόθεση C-727/17 *Syndyk Masy Upadłości ECO-WIND Construction S.A.*, απόφαση της 28-5-2020 [προδικαστικό ερώτημα δικαστηρίου Πολωνίας για ερμηνεία της
- Οδηγίας 2009/28 για ΑΠΕ (αρχή αναλογικότητας-αποστάσεις Α/Γ από κτίρια με οικιστική λειτουργία.
- Ρύθμιση K-M που προβλέπει περιορισμούς στη χωροθέτηση Α/Γ)
- Οι διατάξεις των Οδ. ΑΠΕ έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση, η οποία εξαρτά την εγκατάσταση ανεμογεννήτριας από την τήρηση ελάχιστης απόστασης μεταξύ αυτής και των κτιρίων που επιτελούν οικιστική λειτουργία, υπό τον όρο ότι η ρύθμιση αυτή είναι αναγκαία και αναλογική σε σχέση με τον δεσμευτικό εθνικό συνολικό στόχο του οικείου κράτους μέλους, στοιχείο που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

- 7. Υπόθεση C-24/19 **τεχνικά έργα ΑΠΕ και Οδηγία 2001/42**, απόφαση της 25-6-2020
- Αποτελούν σχέδια και προγράμματα που πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δυνάμει της διατάξεως αυτής μια κανονιστική απόφαση και μια εγκύκλιος, που περιέχουν αμφότερες διάφορες διατάξεις όσον αφορά την εγκατάσταση και την εκμετάλλευση ανεμογεννητριών, μεταξύ των οποίων μέτρα σχετικά με την προκαλούμενη σκίαση, την ασφάλεια καθώς και τις προδιαγραφές θορύβου.
- ΈΑρα, κανονιστική απόφαση και εγκύκλιος που καθορίζουν τις γενικές προϋποθέσεις χορήγησης πολεοδομικής άδειας για την εγκατάσταση ανεμογεννητριών πρέπει και οι ίδιες να υποβάλλονται σε περιβαλλοντική εκτίμηση.

- 8. Υπόθεση C-411/19 **WWF Italia Onlus**, απόφαση της 16-7-2020, απόφαση της 16-7-202
- **Οδηγία 92/43** άρθρο 6,
- Η εκτίμηση που διενεργείται βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων **δεν επιτρέπεται να παρουσιάζει κενά και πρέπει να περιέχει πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις, ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, όσον αφορά τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εργασιών στον οικείο προστατευόμενο τόπο.** Έτσι, κρίθηκε ότι η εκτίμηση που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων **δεν μπορεί νομίμως να συνεχιστεί βάσει ερευνών και μελετών που διενεργούνται μεταγενέστερα.**

- **Ενδεικτικές αποφάσεις του ΔΕΕ για τα απόβλητα με τη διαδικασία της παράβασης κατά κράτους-μέλους και της διαδικασίας της προδικαστικής παραπομπής**

➤ ΔΕΕ και καταδικαστικές αποφάσεις κατά κρατών μελών:

- Το ΔΕΕ έχει ασχοληθεί πολλές φορές με το ζήτημα της μη εναρμόνισης ή της ατελούς εναρμόνισης των κρατών-μελών με την ενωσιακή νομοθεσία ή ακόμη και με τη μη αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ (υποθέσεις Κουρουπητός I και II).
- Η νομολογία περιλαμβάνει:
- Αποφάσεις καταδικαστικές για **παράνομη απόθεση αποβλήτων σε χωματερές** (ενδεικτικά, C-140/14, 16.7.2015 Επιτροπή κατά Σλοβενίας, C-145/13, 16.7.2015 Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-498/17, 21.7.2018 Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-202/16, 27.4.2017 Επιτροπή κατά Ελλάδας).

- Περιπτώσεις **επιβολής προστίμων** για παραβίαση της ενωσιακής νομοθεσίας, όπως για παράδειγμα στην Ελλάδα για τους ΧΑΔΑ (συνολικά 293 ΧΑΔΑ που πρέπει να αποκατασταθούν και από αυτούς 70 που πρέπει να κλείσουν και να αποκατασταθούν.)
- (**υποθέσεις** C-502/03, 6.10.2005, C-378/13, 2.12.2014 κατά Ελλάδας. Συγκεκριμένα επιβλήθηκε πρόστιμο 14.520.000 ευρώ ανά εξάμηνο για τους ΧΑΔΑ που υπήρχαν τον Μάιο 2014, απομειούμενο κατά 40.000 ευρώ για κάθε ΧΑΔΑ που θα παύεται ή θα απορρυθπάζεται + κατ' αποκοπή πρόστιμο 10 εκατομ. ευρώ – επρόκειτο για παραβίαση εννέα και πλέον ετών).

- **Ενδεικτικές αποφάσεις προδικαστικής παραπομπής:**
- Πολύ ενδιαφέρουσες είναι και οι αποφάσεις του ΔΕΕ σύμφωνα με τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής, όπως ενδεικτικά η απόφαση C-487/17 έως C-489/17, 28.3.2019 Alfonso Verlezza κλπ (**κατ' εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης και όταν μετά από όσο το δυνατόν πληρέστερη αξιολόγηση κινδύνων, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών περιστάσεων, είναι πρακτικά αδύνατο για τον κάτοχο αποβλήτου, το οποίο μπορεί να ταξινομηθεί είτε ως μη, είτε και ως επικίνδυνο απόβλητο, να προσδιορίσει εάν υπάρχουν επικίνδυνες ουσίες ή να αξιολογήσει την επικινδυνότητά του, το απόβλητο πρέπει να ταξινομηθεί ως επικίνδυνο**).

- **Η έννοια του αποβλήτου στη νομολογία του ΔΕΕ**
- Από την έννοια του αποβλήτου δεν αποκλείονται οι ουσίες και τα αντικείμενα που μπορούν από οικονομική άποψη να επαναχρησιμοποιηθούν. Η έννοια αυτή δεν προϋποθέτει ότι ο κάτοχος που αποβάλλει μια ουσία ή ένα αντικείμενο έχει την πρόθεση να αποκλείσει οποιαδήποτε επαναχρησιμοποίηση της ουσίας αυτής ή του αντικειμένου αυτού από άλλα πρόσωπα [υποθέσεις C-206 & 207/88, 13.12.1989 Vessoso & Zanetti, C-241/12 & C-242/12, 12.12.2013 Shell]
- Ουσίες οι οποίες υπόκεινται σε επεξεργασία, η οποία αποτελεί τμήμα μιας βιομηχανικής πρακτικής, μπορούν να συνιστούν απόβλητα [υπόθεση C-129/96, 18.12.1997 Inter-Environnement Wallonie]

➤ **Νομολογία ΔΕΕ για περιοχές Natura 2000**

- Εντοπίζονται δυο κατηγορίες αποφάσεων:
- Επιτροπή κατά κρατών μελών για μη εναρμόνιση, ατελή εναρμόνιση ή πλημμελή εφαρμογή
- &
- Αποφάσεις με τη διαδικασία προδικαστικής παραπομπής.

- Χαρακτηριστική της πρώτης κατηγορίας η υπόθεση C-849/19, 17.12.2020 (Επιτροπή κατά Ελλάδας)
- Η Ελληνική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών όλα τα αναγκαία μέτρα για τον καθορισμό των κατάλληλων στόχων διατήρησης και των κατάλληλων μέτρων διατήρησης όσον αφορά τους 239 τόπους κοινοτικής σημασίας, οι οποίοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια και περιλαμβάνονται στην απόφαση 2006/613/EK της Επιτροπής, της 19ης Ιουλίου 2006, σχετικά με την έγκριση, σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, του καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή,
- παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει, αντιστοίχως, από την οδηγία 92/43 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας

- **Ενδεικτική απόφαση προδικαστικής παραπομπής:**
- **Υπόθεση C-234/2020, 27.1.2022, Satini-S**
- Το ΔΕΕ απαντώντας σε προδικαστικό ερώτημα δικαστηρίου της Λετονίας, δέχθηκε ότι η απαγόρευση εγκαταστάσεως φυτείας βακκινίου σε ακίνητο περιουσιακό στοιχείο υπαγόμενο στο δίκτυο Natura 2000 δεν συνιστά στέρηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας επί του συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου, αλλά περιορισμό της ασκήσεώς του, η οποία μπορεί να ρυθμίζεται από τον νόμο στο μέτρο που είναι αναγκαίο για το γενικό συμφέρον, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 17, παράγραφος 1, τρίτη περίοδος, του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

- **Υπόθεση C-234/2020, 27.1.2022, Satini-S**
- Το Δικαστήριο επισημαίνει συναφώς ότι, μολονότι βεβαίως **τα κράτη μέλη δύνανται να θεωρούν**, εφόσον το κρίνουν αναγκαίο και υπό την προϋπόθεση ότι ενεργούν τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης, **ότι ενδείκνυται η μερική ή πλήρης αποζημίωση των κυρίων των γεωτεμαχίων που θίγονται από τα μέτρα διατηρήσεως τα οποία λαμβάνονται βάσει των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικοτόπους, εντούτοις από τη διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη, στο ενωσιακό δίκαιο, υποχρεώσεως καταβολής τέτοιας αποζημιώσεως.**
- Το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 30 του κανονισμού 1305/2013, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 17 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι ο κύριος τυρφήνα υπαγόμενου στο δίκτυο Natura 2000 δεν πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνει ενίσχυση στο πλαίσιο του δικτύου αυτού λόγω περιορισμού οικονομικής δραστηριότητας δυνάμενης να ασκηθεί στον τυρφήνα του, συγκεκριμένα λόγω της απαγόρευσης εγκαταστάσεως φυτείας βακκινίου, **όταν ο ενδιαφερόμενος είχε λάβει γνώση του συγκεκριμένου περιορισμού κατά τον χρόνο κτήσης του οικείου ακινήτου.**

- 8. Υπόθεση C-411/19 **Οδηγία 92/43 άρθρο 6**, απόφαση της 16-7-2020
- Η εκτίμηση που διενεργείται βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων **δεν επιτρέπεται να παρουσιάζει κενά και πρέπει να περιέχει πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις**, ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, όσον αφορά τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εργασιών στον οικείο προστατευόμενο τόπο. Έτσι κρίθηκε ότι η εκτίμηση που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν μπορεί νομίμως να συνεχιστεί βάσει ερευνών και μελετών που διενεργούνται μεταγενέστερα.

➤ **Νομολογία ΔΕΕ για ύδατα**

- **Και στην περίπτωση των υδάτων εντοπίζονται αποφάσεις που έχουν εκδοθεί από το ΔΕΕ**
  - ❖ είτε με τη διαδικασία παράβασης (Επιτροπή κατά κράτους μέλους),
  - ❖ είτε με τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής.
- **Πρόκειται για μεγάλο αριθμό αποφάσεων που τέμνουν σημαντικά ζητήματα στον τομέα της διαχείρισης των υδάτων.**

➤ **Νομολογία ΔΕΕ για ύδατα : Επιτροπή κατά κράτους-μέλους**

- Από την πρώτη κατηγορία ενδεικτικά αναφέρεται η υπόθεση C-559/19, απόφαση της 24.6.2021, Επιτροπή κατά Ισπανίας, με την οποία καταδικάστηκε το Βασίλειο της Ισπανίας ότι παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία 2000/60/ΕΚ διότι :

- ❖ **δεν έλαβε υπόψη την παράνομη άντληση ύδατος και την άντληση ύδατος για την υδροδότηση αστικών περιοχών κατά την εκτίμηση της άντλησης των υπόγειων υδάτων περιοχής της Ισπανίας, στο πλαίσιο του χαρακτηρισμού σχετικού υδρολογικού σχεδίου για το διάστημα 2015-2021, το οποίο εγκρίθηκε με βασιλικό διάταγμα.**

- **δεν προέβλεψε** στο πρόγραμμα μέτρων που καταρτίστηκε στο πλαίσιο του προαναφερθέντος υδρολογικού σχεδίου για το διάστημα 2015-2021, **κανένα μέτρο για την πρόληψη της διατάραξης των προστατευόμενων τύπων οικοτόπων που βρίσκονται σε προστατευόμενη ζώνη ΖΕΠ/ΤΚΣ, λόγω των αντλήσεων των υπόγειων υδάτων για τις ανάγκες παρακείμενης τουριστικής ζώνης. Και**
- **παρέλειψε να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή των ενοχλήσεων που επηρεάζουν σημαντικά τους προστατευόμενους τύπους οικοτόπων που βρίσκονται σε προστατευόμενη ζώνη καθώς και ενοχλήσεων, οι οποίες προκλήθηκαν από την άντληση των υπόγειων υδάτων της προστατευόμενης αυτής φυσικής περιοχής.**

➤ **Νομολογία ΔΕΕ για ύδατα: διαδικασία προδικαστικής παραπομπής**

- Από τη δεύτερη κατηγορία (προδικαστική παραπομπή) επίσης ενδεικτικά, αναφέρεται η υπόθεση C-461/13, απόφαση της 1.7.2015 (υπόθεση *Weser*).
- Στο πλαίσιο εθνικής διαφοράς μεταξύ μιας γερμανικής ένωσης για το περιβάλλον και την προστασία της φύσης, αφενός, και της διοίκησης αφετέρου, με αντικείμενο σχέδιο έργου για την εκβάθυνση διαφόρων τμημάτων του ποταμού *Weser* στη Β. Γερμανία, ώστε να καταστεί δυνατός ο είσπλους μεγαλύτερων πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων σε συγκεκριμένους λιμένες της περιοχής, διατυπώθηκαν προδικαστικά ερωτήματα από το εθνικό δικαστήριο στο ΔΕΕ.

- Απαντώντας στα προδικαστικά αυτά ερωτήματα, το ΔΕΕ δέχθηκε ότι **η υποχρέωση πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης των υδάτων συνιστά μια υποχρέωση με νομική δεσμευτικότητα, η οποία παραμένει δεσμευτική σε κάθε στάδιο της εφαρμογής της οδηγίας 2000/60 και ισχύει για κάθε τύπο και για κάθε κατάσταση συστήματος επιφανειακών υδάτων για το οποίο έχει ή έπρεπε να έχει καταρτιστεί σχέδιο διαχείρισης.**
- **Επομένως,** η παραπάνω υποχρέωση πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης των υδάτων θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη τόσο κατά την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμού, όσο και κατά την αδειοδότηση έργων διαχείρισης υδάτινου δυναμικού ή έργων με επιπτώσεις στα υδατικά οικοσυστήματα.
- Επιπρόσθετα, το ΔΕΕ δέχθηκε ότι τα κράτη-μέλη έχουν υποχρέωση να αρνηθούν την αδειοδότηση ενός σχεδιαζόμενου έργου στην περίπτωση που εκτιμάται ότι η πραγματοποίησή του θα επιφέρει υποβάθμιση της κατάστασης των υδάτων ή θα θέσει σε κίνδυνο την επίτευξη των ποιοτικών περιβαλλοντικών στόχων.

